گفتوگۆی د. هاوژین سڵیوە لەگەڵ کاروان عومەر کاکەسووردا

کاروان عومەر کاکەسوور، دەنگێکی دیاری دنیای ئەدەبیاتی کوردییە، سەرەتا بە چیرۆک دەستی بە نووسین کرد، دواتر ڕووی کردە ڕۆمان نووسین، تا ئێستا هەشت ڕۆمانی بڵاوکراوەی هەیە، لەو ماوەیەدا دوو ڕۆمانی دیکەی بڵاو کردەوە، لە نووسینە بەراییەکانی هەست بە هونەر و جوانکاری و جۆرە ئەزموونێکی تایبەتی ئەو دەکرێ، ئەزموون بەو مانایەی لە ڕووی هونەریی و پێکهاتە و تەکنیکەوە لە ئاستێکی بەرزدان، هەر ئەوەشی لێ چاوەڕوان دەکرێ کە بەردەوام ئەزموونەکەی هەڵبکشێت، ئەگەرچی لە ڕۆمانەکانی کاروان عومەر کاکەسوور ئیشیان لەسەر کراوە و چەندان نامە و تێزی ئەکادیمی لەبارەیانەوە نووسراون، بەڵام دنیای ئەو نووسەرە فراوانە، دەکرێ لە زۆر ڕووی دیکەوە قسەیان لە بارەوە بکرێ و وردتر بچینە نێو ناواخن و پێکهاتەی ڕۆمانەکانی، چونکە ڕەهەندی کۆمەڵایەتی و سیاسییان هەیە و بە دیدێکی ڕەخنەگرانە و بە شێوازێکی سەرنجڕاکێش نووسراون.
بێگومان سازدانی دیمانە لەگەڵی بە چوار پێنج پرسیار کۆتایی نایەت، بەڵکوو دەبێ بە چوونە نێو جیهانی ئەو ڕۆماننووسە کتێبی چەند سەد لاپەڕەیی بنووسرێ، بەڵام لێرە، لە گۆشەنیگایەکی دیاریکراوەوە تیشک دەخەینە سەر ڕۆمانێکی مەردمنداڵانەی و چەند پرسیارێکی ئاراستە دەکەین، لەبەر ئەوەی ڕۆمانی مەردمنداڵان لە نێو ئەدەبی کوردیدا ئەوەندە بایەخی پێ نەدراوە، لە پاڵ ئەو ڕۆمانەی کاروان عومەر کاکەسوور، (عەزیزی مەلای ڕەش)یش ڕۆمانی)بەرە)ی نووسیوە، ڕەنگە یەک دوو دانەی دیکەش هەبن کە من نەمبینیبن، بۆیە بە پێویستم زانی لەم ڕووەوە لە ڕێی چەند پرسیارێکەوە بیدوێنم، پرسیارەکانم ڕووبەڕوو لێ نەکردووە تا لەنێو پرسیارە وەڵامدراوەکان پرسیاری دیکە دەربهێنم و ئاراستەی بکەم، خۆشم بەو هەناسەیە پرسیارەکانم کردووە، کە وەڵامەکان بایی ئەوەندە بن لە گۆڤارێکدا بڵاویان بکەمەوە، بۆ بڵاوکردنەوەشی گۆڤاری (ڕامان)م بەشایستە زانی.

یەکەم: تایبەتمەندییەکانی ڕۆمانی مەردمنداڵان چییە؟

کاروان کاکەسوور: پێویسته بەر لەوەی باس لە تایبەتمەندێتی بکەین، ئەوە بخەینە بەر چاو، کە ئەدەب هەر ئەدەبە. ئێمە کاتێ لە بەردەم تێکستێکداین، ئەوەی کارمان پێیەتی و لێی دەگەڕێین، تەنیا مانایە.

ئەو مانایانەن وامان لێ دەکەن چێنیان بخوێنینەوە و چ لێکدانەوەیەکیان بۆ بکەین. تێکست هەیە سادەیە و تێکستیش هەیە قووڵە، بە چاوپێشین لەوەی کە نووسیویەتی و نووسەرەکەی سەر بە چ ڕەگەزێکە، یان تەمەنی چەندە. ئەوانەی ئێمە لە هەر تێکستێکدا بەریان دەکەوین، کۆمەڵێک ئاماژەن، کە ئەو ئاماژانە دەکرێت ببنە کلیلی کردنەوەی زۆر دەرگە، تا لێیانەوە بچینە ژوورەوە. لە پیشەنگێیەکدا (ئێدگار دیگا)ی نیگارکێش بۆ (ستیفان مالارمێ)ی شاعیر دەڵێت:

(هەوڵم دا شیعرێک بنووسم، بەڵام لە ئەنجامەکەی ڕازی نەبووم. لەگەڵ ئەوەیشدا ئایدیای مەزنی هەبوون، کەچی نەمزامی بۆچی ئەوەم لە دەست نەهات).

(مالارمێ) پێی دەڵێت: (دێگای ئازیزم، شیعر لە وشە پێک دێت، نەوەک لە ئایدیاکان). لێرەدا مەبەستی (مالارمێ) لە (وشە) ئاماژەیە. بێگومان جۆرەکانی ئەدەب (Literary Genres) هەن، بەڵام سنووری گەورەیان لەنێواندا نییە، کە هەر لە ڕۆژگاری فەلسەفەی یۆنانییەوە تا ئەمڕۆ جێگەی بایەخ بووە و ڕەخنەدەزان ڕووبەڕووی بوونەتەوە. هەموویان لە یەک وەردەگرن و بە یەکەتری دەدەن، بە ڕادەیەک خاڵی هاوبەش لەنێوان هەر ژانرێک و یەکێکی تردا هەیە. ڕاستییەکەیشی ئەو چەمکە پشت بە بایۆلۆجیا دەبەستێت، کە بوونەوەر بە ڕەگەز، جۆر و شێوە پۆلێن دەکات.

گرنگە ئەوە بزانین، کە تیۆریستانی ئەدەب زۆر بە ترس و گومانەوە خۆیان لە قەرەی چەمکی (تیۆریی جۆرەکان) دەدەن، چونکە پێیان وایە دانانی سنوور لەنێوان جۆرێک و جۆرێکی تردا سەختە، بۆیە نەیشیانتوانیوە، یان نەیانویستووە پێناسەیەکی کۆنکریتی بۆ بکەن، تەنانەت (جیرار جینێت) دابەشکردنی جۆرەکانی ئەدەب بە کێشەیەکی سەخت دەزانێت. لەگەڵ دەرکەوتنی ئەو فەلسەفانەی بەگژ سەنتراڵیزمدا دەچنەوە، جۆرەکانی ئەدەب بایەخی گەورەتری پێ درا، بەوەی ئەوانە پێیان وایە هەر دابەشکردنێک لە لایەک سڕینەوەی کۆمەڵێک ڕەهەندە و لە لایەکی تریش دەرخستنی هەندێک ڕەگەزە لەسەر حیسابی شاردنەوەی هەندێکی تردا. بۆ مانایەکی تر سەنتراڵیزمی عەقڵ، کە بە کەڵەپووری (دێکارت) دادەنرێت و لە (نیتشە)وە دەکەوێتە بەر ڕەخنەی توند، هەمیشە دابەشکاریی هێناوەتە کایەوە، بۆیە ئەدەبیش شانبەشانی فەلسەفە هەوڵی تێکشکاندنی سەنتراڵیزمی داوە و بایەخی بە ئەو چەمکانە گەڕاندووەتەوە، کە ئەو سەنتراڵیزمە بە لاوەی ناون. بۆ نموونە (ڕۆلان بارت) بە تایبەتی لە (ڕاڤەی بونیادگەرانەی گێڕانەوە)دا ڕەخنەی گەورە لەو دابەشکارییە دەگرێت و پێی وایە فرەدیدگەیی پرسیاری داهێنەرە. واتە هەمەڕەنگیی جۆرەکان وا دەکات

جۆرەکانی گێڕانەوە بێژمار و بێسنوور بن. بەم شێوەیە هەمەڕەنگی مانای دابەشکاری نییە و نابێت سنوور لەنێوان چیرۆک و ڕۆمان، شیعر و دراما، یان هەر ژانرێکی تر دابنرێت، کە دامودەستگەکان هەمیشە دەیانەوێت ئەوانە لە یەک جودا بکەنەوە. کەواتە بایەخدان بە ئەدەبی مێردمنداڵان لەوەوە نایەت، کە سنوور لەنێوان ژانرەکان دادەنرێت، بەڵکوو بە پێچەوانەوە کردنەوەی کەناڵی تری ئەدەبییە.
بێگومان ئەدەبی مێردمنداڵان هەندێک تایبەتمەندێتیی هەن، بەوەی مێردمنداڵ خاوەنی کۆمەڵێک خەسڵەتی بایۆلۆجی و سایکۆلۆجییە.
کۆمەڵگەی کوردی پیاوی دەرخستووە و ژنی شاردووەتەوە، گەورەی هێناوەتە پێشەوە و منداڵ و لاوی بە لاوە ناون، بۆیە بەشێکی گەورەی ئەدەبی کوردی کەوتووەتە ژێر کاریگەریی ئەو تێگەیشتنەوە. واتە ڕەگەزی نێر لە ڕەگەزی مێ و گەورە لە منداڵ و مێردمنداڵ پتر ئامادەییان هەیە. لێرەدا بایەخدان بە منداڵ و مێردمنداڵ مانای بەگژداچوونەوەی ئەو سەنتراڵیزمەیە، کە هاوکات کردنەوەی کەناڵی ترە لەناو ئەدەبدا.

دووەم: بۆچی لە ئەدەبی کوردیدا زۆر گرنگیی پێ نەدراوە؟

کاروان کاکەسوور: ئەدەبی کوردی زۆر کەم بە دوای نادیاردا گەڕاوە، بەڵکوو زیاتر خۆی لەو بابەتە دیارانە داوە، کە زۆرینە ناسیوینی. بەم شێوەیە چەمکە زەقەکانی وەک ئایین، نیشتمان، نەتەوە، چین و هیی دیکەی لەم بابەتە ئەدەبی ئەمەیان داپۆشیوە. نووسەری کورد لە تەنیایی ترساوە و هەمیشە دڵنیاییی لەو زۆرینەیە وەرگرتووە. بە مانایەکی تر، ئەو شتانەی نووسیون، کە خواستیان لەسەر بووە، بۆیە سەیر نییە ئەگەر ڕەنگی سپی، فریشتە و پاکیزە بووبێتنە ناونیشانی بەشێکی زۆری تێکستی ئەدەبی و هونەری، بەوەی ئەوانە لای زۆرینە خۆشەویست و پیرۆزن، تەنانەت نووسەری کورد لە جەستەیشدا ئەو ئەندامانەی هەڵبژاردوون، کە زەقن. لە حەفتاکاندا لە نووسەرێک دەپرسن لووتی ژن لای تۆ چ مانایەکی هەیە، ئەو دەڵێت کاتە لووتی ژن دەبینم، لە چاوی دەڕوانم، تا بزانم ئاخۆ چاوی جوانە. بەوەدا لووت ئەندامێکی زەقی جەستە نییە و قسەی لەوە نەکراوە، ئەو ناتوانێت هیچی لەبارەیەوە بڵێت و ئەو ئەندامەی لە شوێن دادەنێت، کە زەقە و زۆرینە لای پەسەندە. شتێکی ئاساییە ئەگەر منداڵ و مێردمنداڵ لە ئەدەبی کوردیدا ئامادەییان کەم بێت، یان هەر نەیانبێت، بەوەی وەک پێشتر گوترا سەنتراڵیزمی گەورە و نێرینە وایان کردووە منداڵ و مێیینە بشاردرێنەوە.
نووسەر کاتێ لەبارەی دیارەوە دەنووسێت، ئەوانە دەڵێتەوە، کە

زانــراون و خــوێنەریش لەیــان تێــدەگات، بەڵــام ئەگەر لە بــارەی نادیارەوە بنووسیت، ئەوا پێویستی بە قووڵبوونەوەیە، چونکە ئەو پرۆسەسە ئەوەی بەسەردا دەسەپێنێت خۆی واقیعێکی تر دابمەزرێنێت، واقیعێکی گریمانی. بە مانایەکی دیکە پێویستی بە کەرەستەی ترە، کە ئەمە مانــای وایە دەبێــت زمانێکی تــر و شێــوازێکی تری دەربڕیــن دابهێنێت. لێــرەدا بەربەستێک لەنێــوان نووســەر و زۆرینەدا دێتە کایەوە، چونکە ئەوەی لێرەدا زۆرینە بەری دەکەوێت، شتێکی جیاوازە لەوەی هەتــا ئێســتا ناســیویەتی. دەگەمە ئەوەی بڵێــم دەرنەکەوتنــی منداڵ و مێردمنداڵ وەک کارەکتەری دانپێدانراو لە ئەدەبی ئێمەدا بۆ ئەو تێگەیشتنە میللییە دەگەڕێتەوە، کە بە چەمکی کات هەیە و زاڵە. ئەو تێگەیشتنە هیــراکتیکێیە و لەســەر ئەوە دامەزراوە، کە مرۆڤی بەتەمەن دەخاتە سەرووی منداڵەوە، بگرە پێی وایە منداڵ تەنیا لە ڕێگەی گەورەوە دەتوانێت هەبێت. بەوەدا ئەدەبی کوردی بە گشتــی پابەنــدی ئەو تێگەیشتنەیە، کــارەکتەری منــداڵ و مێردمنــداڵ ڕووبەرێکــی کەمیــان بەر دەکەوێــت. لە خۆم ڕادەبینــم بڵێــم هەر لە سەرەتاوە ئەو تێگەیشتنەم تێک شکاندووە. منداڵ و مێردمنداڵ لە دنیای مندا زیاتر لە گەورە بایەخیان پێ دراوە.

سێیەم: ئایا حیکایەتی فۆلکلۆری کوردی تا چەند خزمەتی بواری مێردمنداڵی کردووە؟

کاروان کاکەسوور: من لێرەدا چەمکی فۆلکلۆر بە مانا فرەوانەکەی وەردەگرم، کە میتۆلۆجیا، سوپەرستیشن، ئەفسانە، نوکتە، پەند و هیی تر دەگرێتەوە. هەندێکیان لە شێوەی شیعر و هەندێکیان لە شێوەی چیرۆکــدان. هاوکــاتی ڕەخنەگرتــن لە مۆدێرنیتــی و دەرخســتنی ئاکامەکانی، کە لانی کەم ئەو ڕەخنەیە لە (نیتشە)وە دەست پێ دەکات، بە (هایدیگەر)دا تێدەپەڕێت و دەگاتە (فۆکۆ)، (دێڵۆز)، (دێریدا)، بگــرە هەنــدێک ئەنــدامی قوتابخــانەی فرانکفۆرتیــش دەگــرێتەوە، بە تایبەتی (هۆرکهایمەر) و (ئەدۆرنۆ)، بایەخدان بە فۆلکلۆر زیادی کــرد. بەرهەمەکــانی ئانترۆپۆلۆجیســتانی وەک (جیمــس فرەیــزەر)، (برۆنسیلاق مالینۆڤسکی)، (کلود لیڤی شتراوس) و ئەوانەی تر لە لایەک و ئەوانەی سایکۆلۆجیســتانی وەک (فرۆیــد)، (ئەدلەر)، (یۆنــگ) و ئەوانەی دیکە لە لایەکــی ترەوە دەرگەی گەورەیــان بەســەر دنیــای فۆلکلۆردا کردەوە، کە پێشتر لە ململانەی عەقڵ و ناعەقڵدا بە لاوە دەنرا و بایەخی کەم دەکرایەوە. دیارە ئەمە باسێکی چڕ و قووڵە، کە ئەمە لێرەدا بوارمان نییە بچینە ناویەوە، بەڵام هەر دەبێت ئاماژە بەوە بکەین، کە ئەو هەوڵانە بوونە هۆی دەرکەوتنی ئاڕاستەی نوێ لە

ئەدەب و هونەردا، بەوەی دەستەڵاتی عەقڵ تێک شکا و دنیای خەیاڵ فرەوانتر کرا. هەر لە سەرەتاوە ئەو ئاڕاستە نوێیە لە بەرهەمی نووسەرانی وەک (جۆیس)، (فۆکنەر)، (ئیلیەت)، (کامیۆ)، (سارتەر) و ئەوانەی تردا ڕەنگی دایەوە. ئەو نووسەرانە و زۆری تر بایەخیان بە میتۆلۆجیا دا و لە بەرهەمەکانیاندا ئیمپلۆیینگیان کردن، بە ڕادەیەک ناونیشانی زۆر لەو کارانە و ناوی کارەکتەرەکانیشیانی گرتەوە، وەک بە نموونە لە سەرجەم بەرهەمەکانی (جۆیس)دا دەیبینین. ئەمە زمانێکی تری سەپاند، کە جیاواز بوو لەو زمانە ڕاستەوخۆییەی پێشتر لە ئەدەبدا بە کار دەهات، بەوەی دیوێکی تری مرۆڤ ئاشکرا بوو، کە هیی ناوەوەیەتی و بە نەست ناسراوە.
سەمبول ئەو ڕەگەزەیە، کە بەشێکی گەورەی میتۆلۆجیا پێک دەهێنێت و ئاڕاستەی جۆراوجۆر لە کاری ئەدەبیدا دەهێنێتە دی، بەوەی بە شێوەی مێتافۆر بیرۆکەکان دەردەبڕێت، بۆیە ئەو ڕەگەزە بەشدارییەکی گەورەی لە نوێکردنەوەی ئەدەبدا کرد. هەر لەڕێیشدا بایەخی زمان هاتە پێش، کە بووە هۆی دەرکەوتنی کۆمەڵێک ئاڕاستەی نوێ لە بواری لینگویستیگدا. بەوەدا میتۆلۆجیا پەیوەندیی نێوان مرۆڤ و خواوەند لە خۆی دەگرێت، کۆمەڵێک کێشەی ئێکزستێنشیاڵ (وجودی) و ئیتیکاڵ (ڕەوشتی) دەردەهاوێژێت، بۆیە چەمکی وەک خەڵق، مەرگ، ژیان، نەمری، زیندووبوونەوە و هیی دیکە لە ئەدەبدا دەرکەوتن، کە نەدەکرا بەبێ گەڕانەوە بۆ بواری فەلسەفە و سایکۆلۆجیا لێیان نزیک ببێتەوە. لەو ڕێگەیەوە تێکستی ئەدەبی توانای پەیدا کرد پەیوەندیی بە تێکستی سەردەمە زووەکانەوە بکات، بەو مەبەستەی لێیان وەربگرێت و بە شێوازی تر دەریانبخاتەوە، کە ئەوە بە دەقئاوێزان (ئینتەرتێکستوالیتی) ناسراوە. سەیر نییە، کە ئەدەب لە سەدەی بیستەمەوە لە فەلسەفە جودا ناکرێتەوە، وەک بە نموونە لە سەرجەم بەرهەمەکانی (کامیۆ)دا دەیبینین. با بە پرسیارێکی تر بگەڕێینەوە و ئاوای لێ بکەین:
ئایا ئەدەبی کوردی سوودی لە فۆلکلۆر وەرگرتووە؟ من پێم وایە فیکری کوردی سادەیە و بەشێکی زۆری ئەدەبی کوردی هەر خۆی فۆلکلۆرە. پێشتریش لەم ڕووەوە نووسیومە و ئەوەم دەرخستووە، کە فیکری میللی چۆن دژی هەر هەوڵێک دەوەستێتەوە، کاتێ دەیەوێت بە ئاڕاستەی جیاوازدا بجووڵێت. ئەو نووسەرە داهێنەرانەی دەرەوەی ئەمە لە دیدێکی فەلسەفییەوە بە فۆلکلۆر گەڕانەوە، بەڵام بەشێکی زۆری نووسەری ئەمە هێشتا نەیانتوانیوە لەژێر دەستەڵاتی فیکری میللی بێنە دەرێ، تا ببنە خاوەنی فیکری فەلسەفی و لەوەوە بە کەلەپووری کوردی و هیی دەرەوەی کوردی بڕوانن. ئەو هەوڵانەی لەم بوارەدا دراون، هێشتا پێ نەگەیشتوون، بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە

ئەو هەوڵانە فەرامۆش دەکەم.

چوارەم: بۆ گەشەپێدانی ئەم بوارە چی بکرێت؟

کاروان کاکەسوور: کاتێ بایەخ بە ئەدەبی منداڵان و مێردمنداڵان دەدەین، دەرگە لەسەر کۆمەڵێک بەهرەی نوێ دەکەینەوە. ئەمە وا دەکات مرۆڤی ئێمە لە تەمەنێکی زووەوە خەریکی خۆدەربڕین ببێت، کە لەمەوە ئەزموونی گەورەتر بەرهەم دێت. بایەخدان بە ئەدەبی منداڵ و لاوان جۆریکە لە تێکشکاندنی سەنتراڵ و بەگژداچوونەوەی ئەو باوەڕە زاڵەیە، کە پێی وایە ئەدەب تەنیا هیی گەورەیە. بە مانایەکی دیکە، گەشەکردنی ئەدەبی لاوان واتە دەرکەوتنی کەناڵی دیکەی دەربڕین، کە ئەمە دەبێتە هۆی تێکشکانی ئەو سەنتراڵیزمەی ئەدەبی گەورانی لەسەر وەستاوە. وەک پێشتر گوترا دوای دەرکەوتنی ئەو فەلسەفانەی بە فەلسەفەی تێپەڕاندن ناسراون، ئەدەب زیاتر ئازادیی بە دەست هێنا و لە قاڵب و کێشەکان دوور کەوتەوە. وای لێ هات نووسەری داهێنەر و ئەزموونگەر خۆی لە هەموو ئەو بابەتانە بدات و بە شێوازی جۆراوجۆر باسیان بکات، کە پێشتر بە لایدا نەچووبوون. من پێم وایە ئەگەر ئێمە لە قۆناغی سەرەتایی و ئامادەییدا گۆڤاری تایبەت بە خۆمان هەبوونایە، دەمانتوانی تەعبیر لە خواستەکانمان بکەین و ئارەزووەکانمان بستووێنین، تا هیی دیکەی گەورەتریان لێ بەرهەم بێت، نەوەک بیانکەینە تۆپەڵی ڕق و بۆ ئایندەیان هەڵبگرین.

ئەودەم هەندێکمان تێر دەبووین و هەندێکمان تینوویەتیمان نەدەشکا، بەڵکوو بە شێوەی چاکتر بەردەوام دەبووین. بەشی زۆری نووسەری ئێمە بە گەورەیی دەردەکەون، بۆیە ئەو شتە سادانە دەڵێن، کە دەکرا لە سەرەتایی و ئامادەییدا بیانگوتنایە. زۆرجار بە هاوڕێکانمم گوتووە ئەگەر دەبینن ئەو هەموو شەڕەجنێوە لەنێو نووسەرانی ئێمەدا هەن، ئەوە بەشێکی پەیوەندیی بەوەوە هەیە، کە بە گەورەیی ڕێیان کەوتووەتە ناو دنیای نووسین. نەیانتوانیوە ئارەزووە سادەکانیان لە کاتی خۆیدا دەربڕن، بۆیە لەگەڵ خۆیاندا بۆ ئەمڕۆیان هێناون. خوێندنەوە و نووسین کاتێ لە تەمەنی زووەوە دەست پێ دەکەن، پاڵ بە نووسەرەوە دەنێن بەردەوام بخوێنێتەوە و خۆی ماندوو بکات، بەپێچەوانەوە بە گەورەیی کەم فێر دەبێت، لە کاتێکدا ئارەزووی زۆریشی بۆ دەربڕین هەیە، چونکە بەردەوام دامودەستگەی کۆمەڵایەتییەکانی وەک خێزان، قوتابخانە و ئەوانەی تر سەرکوتیان کردوون، بگرە بە چاوی نزم لێیان ڕوانین و وزەیان کوشتوون. هەتا چەند ساڵ لەمەوبەریش ڕۆژنامە و گۆڤاری کوردی لە لاپەڕەکانی کۆتاییان گاڵتەیان بە بەرهەمی لاوان دەکرد و هەوڵیان دەدا تێکیان

بشکێنن. ئەمڕۆ ئەو کەلتوورە بە شێوەی تر درێژەی هەیە.
لێرەدا خاڵێکی گرنگتر لەوانە هەیە و دەبێت ئاماژەی پێ بکەم، ئەویش ئەوەیە، کاتێ لە تەمەنێکی زوودا دەست بە نووسین دەکەین، وردەوردە خۆمان لە بوارێکدا دەبینینەوە، کە بتوانین خۆمانی بۆ تەرخان بکەین و تێیدا قووڵ ببینەوە، بۆ ئەوەی لە بوارەکانی تریش دوور بکەوینەوە، بەوەی هەموویان پەیوەندییان پێکەوە هەیە. بەشی زۆری نووسەری ئێمە چونکە بە گەورەیی دەستیان پێ کردووە، بواری خۆیان نەدۆزیوەتەوە، بەڵکوو لە هەموو بوارێکدا کار دەکەن، ئەمڕۆ ڕۆماننووسە، سبەی شاعیر و دووسبەی چیرۆکنووس و دواتریش ڕەخنەگر، بێ ئەوەی لە هیچیاندا قووڵ بووبێتەوە، بەڵکوو بە شێوەی کیریۆسیتی (فزوڵی) هەندێک زانیاری پەیدا دەکات و بە سادەیی بە کاریان دەهێنێت. لەو کەلتوورانەی لە ئێمە زیاتر هەنگاویان ناوە، خوێندنی گشتی ئاستێکی بەرزتری لەوەی ئێمەی هەیە.
هەر قوتابییەک تا دەگاتە کڵاسی هەشت و نۆ دەیان کتێبی گرنگ لە بواری جۆراوجۆردا دەخوێنێتەوە و کۆمەڵێک باسیش دەنووسێت، لە کاتێکدا بەشێکی زۆری نووسەری ئێمە تەنانەت لە بوارەکەی خۆیشیاندا دوو کتێبی گرنگیان نەدیوە، بۆیە کاتێ لە گوتار و گفتوگۆکانیاندا دێنە دەنگ، بۆ زمانی خەڵک کۆمەڵێک ڕستەی سادە دەردەبڕن، کە هەندێجار دەتخەنە پێکەنین. واتە تا ئێستا قوتابخانە هیچ ڕۆڵێکی لەوەدا نەدیوە قوتابی بخوێنێتەوە و هەوڵی نووسین بدات. دواجار پێم وایە ئەدەبی مێردمنداڵ دەکرێت هەم خۆیان بینووسن و هەم نووسەری بۆ تەمەنیش.

دەتەوێت لەبارەی ڕۆمانی (ڕیبەنێکی سوور و ملپێچێکی ڕەش)ەوە چی بڵێیت. کە نموونەیەکی ئەدەبی لاوانە؟

کاروان کاکەسوور: کاتێ تەمەنم گەیشتە شانزدە، دروستتر کاتێ گەیشتمە قۆناغی ئامادەیی، هەستم کرد منداڵیمم تەواو لە دەست داوە و وا خەریکە قۆناغی هەرزەکارییشم بەبێ هیچ گۆڕانکارییەک بە سەر دەچێت، بۆیە ڕەشبینییەکی کوشندە گەمارۆی دام. بیری هەموو شتێکی منداڵییمم دەکرد. بە مانایەکی دیکە وام دەزانی منداڵێکم و ون بووم، بگرە خۆمم لە دەوروبەرێکدا دۆزیوەتەوە، کەسی تێدا ناناسم، تەنانەت ناتوانم لەگەڵیاندا بدوێم، بەوەی نە لەم تێ دەگەن و نە لەیان تێ دەگەم. لە خۆمم دەپرسی ئایا ڕابردووم بۆ جێ ماوە، یان پێشم کەوتووە؟ نەمدەزانی ئاخۆ دەبێت بۆ ئەو ڕابردووە بگەڕێمەوە، یان بەرەو پێشەوە ڕابکەم، تا پێی بگەمەوە، یان هەوڵ بدەم لە بیر خۆمی ببەمەوە؟ ئەگەر پێی گەیشتمەوە، پێویستە بیکوژم، یا لەگەڵ

خۆمی بھێنم، یان بیکەمە جلێکی ئاودامان و تا ماوم بیپۆشم؟ ڕاستییەکەی سەرم لەو ھەستە سەیرە دەرنەدەچوو، بۆیە پەنام ناوەوەم دەبرد. وام دەزانی لە دەرەوە شتێک نەماوە دڵنەواییی خۆمی پێ بدەمەوە. دەتوانم بڵێم ئەدەبی بایۆگرافیا بە شێوەیەکی خ□سکانە لای من سەری ھەڵدا، بەوەی نەدەکرا ئەو ھەستەم لە ڕێگەی نووسینەوە دەرنەبڕم. بەر لەوەی یەک دێڕی (شۆپێنھ□اوێر)، (نیتشە)، (ھایدیگەر)، (کامیۆ) و ئەوانەی ترم خوێندبێتەوە، چەمکی ئازار □وبەڕووم بووەوە.

من لێرەدا ھەمیشە دوو جۆر نووسەرم لە یەکتر جودا کردوونەتەوە، کە یەکەمیان، ئەوەی ئازاری خۆی دەنووسێتەوە و دووەمیان، بە شێوەی کیریۆسیتی لەبارەی ئازاری ئەوانەی ترەوە دەدوێت. یەکەمیان تەعبیر لە وجودی خۆی و دووەمیان تەعبیر لە شت دەکات، بۆیە ئەوەی دووەمیان شتێکی ڕووکەشە و ئاستی زمانی ڕۆژانە تێ ناپەڕێنێت، بەڵام یەکەمیان قووڵە. بۆچی قووڵە؟ چونکە تاکە. ئەوەی ئێمە لە کۆمەڵ جودا دەکاتەوە و بۆ (تاک)مان دەگۆڕێت، ئازارە، بۆیە تاک مێژووی ھەیە، کە ئەو مێژووەی لەناو ئازار دامەزراندووە. ھەر ئەویشە خاوەنی ئەزموونە. بێگومان ئازار شێوازیش دەدۆزێتەوە. ئەو نووسەرەی بە شێوەی کیریۆسیتی ئازاری ئەوانەی تر ھەست پێ دەکات و دەینووسێتەوە، نابێتە خاوەنی شێوازی خۆی، بەڵکوو ھەر جارێ شێوازێک قەرز دەکات. لەم ڕۆژانەدا ھاوڕێیەکم بە بیری ھێنامەوە، کە لە پۆلی پێنجەمی ئامادەییدا گوتەی (ئازار مر□ق ف□ر دەکات)ی (ئیسکیلیۆس)ی شانۆنووسی یۆنانیم، لەسەر بەرگی یەکێک لە کتێبەکانمدا نووسیبوو، کە بە لووتکەی ترجیدیا ناسراوە.

لە سەدەی نۆزدەمەوە چ فەلسەفە و چ سایکۆلۆجیایش ئەوەی بایەخیان پێ داوە، ئازار بووە، نەوەک ئاسوودەیی، کە ھەر لێرەدا ئاڕاستەی ئێکسێستێنشالیزم چاو ھەڵدەھێنێت، تەنانەت (ئەدۆرنۆ) دەگاتە ئەوەی بڵێت: (با بھێڵین ئازار بدوێت). پێشتر (نیتشە) ھەموو ژیانی خۆی بۆ ئەوە تەرخان کردووە قووڵایی ئازار دەرب□□□ت، بە تایبەتی لە کتێبی (جینالۆجیای مۆڕاڵ)دا. لەو سەردەمەدا کۆمەڵێک نووسەرم ناسین، کە (دۆستۆیەڤسکی) و (کافکا)م لە ھەموویان جودا کردەوە. دواتر بە دنیای (جۆیس)، (بیکیت) و کۆمەڵێکی تر ئاشان بووم. بۆم دەرکەوت نووسەرە داھێنەرەکان ئەوانەن ڕێگەیان داوە ئازار لە جیاتیی خۆیان بدوێت.

وەک گوتم نەمدەزانی منداڵیم لە ڕابردوو جێ ماوە، یان پێشم کەوتووە و جێی ھێشتم، کە ئەمە ڕووبەڕووی پرسیاری (کات چییە)ی کرد□م□وە و پاڵی پێوە نام ئەو چەمکە تەنیا لەناو فیزیادا نەبینم، بەڵکوو لە فەلسەفەیشدا بە دوایدا بگەڕێم. پێم وایە ھەر خوێنەرێک

بەرهەمەکانم بخوێنێتەوە، ئەو دوو خاڵە بە زەقی هەست پێ دەکات. واتە دەربڕینی قووڵایی ئازار و تێکشکاندنی زەمەن. ئەگەر بە تایبەت باس لە ڕۆمانی (ئێبەنێکی سوور و ملپێچێکی ڕەش) بکەم، دەڵێم وەک سەرجەم بەرهەمەکانی دیکەم لەناو ئەو ئازارەدا چاوی هەڵهێنا و ئەو تێگەیشتنەی بۆ کاتم هەبووە، تێیدا ڕەنگی داوەتەوە. ڕاستییەکەی وەک لە پێشەکییەکەیدا نووسیومە سەرەتا چیرۆکێکی تەواونەکراو بوو، بەڵام دواتر پێیدا چوومەوە و بۆ ڕۆمان گۆڕا. زۆرینەی کارەکتەرەکان منداڵ و مەردمنداڵن، بەڵام مانای ئەوە نییە بۆ لای گەورەییشدا نەچووە. هەندێ هەیە گەورەکان بۆ ژیانی منداڵ و مەردمنداڵەکانەوە خەریک کراون. بە مانایەکی دی، پێچەوانەی زۆرینەی ئەدەبی کوردی، کە منداڵ و مەردمنداڵ لە پەراوێزی دنیای گەورەدا دەردەکەون، لەڕەدا ئەو پەراوێزە هەڵگیراوە. هەندێک پێیان وایە زمان و تەکنیکی ڕۆمانەکە هیی گەورانن، کە من لەگەڵیاندا هاوڕام، بەڵام دەڵێم ئەمە □ بایەخە بە دنیای منداڵ و مەردمنداڵە. ئەگەر لەسەر بەرگی نووسراوە (ڕۆمانی لاوان)، مانای وا نییە بۆ تەمەنێکی دیاریکراو نووسراوە.

سەرنج:
کاتێ لە گۆڤاری (ڕامان)دا بڵاو کراوەتەوە، بە هەڵەی وشەی (تێکستوالیتی) نووسراوە، کە ڕاستییەکەی (ئینتەرتێکستوالیتی)یە و لە بەرهەمەکانی پێشووشمدا هەر ئەوەیان نووسراوە. (کاروان)

د. هاوژین سلێوە

د. هاوژین سلێوە